

*when he headed the pedagogical committee at the board and the pedagogical library of pedagogical courses. It was during these years that the scientist also initiated pedagogical discussions at secondary and lower education institutions of the district and pedagogical congresses, published articles "On Inspection of Lower Education Institutions by School Principals" (1861), "On Pedagogical Discussions in County Schools" (1861), and "Review of Teachers' Congresses in 1862 in Kharkiv Educational District" (1863). They all appeared due to his implementation of the instructions of the trustee of the educational district.*

*Key words: work, Kharkiv educational district, Kharkiv University, board of trustees of the educational district, pedagogical courses, pedagogical committee, educational and methodological literature, pedagogical congresses.*

**УДК 378.091.2(477)«19/20»**

**Ярослава Дудко**

Мелітопольський державний педагогічний  
університет імені Богдана Хмельницького

ORCID ID 0000-0001-6452-1348

DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/479-490

## **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

*У статті подано результати історико-педагогічного дослідження проблеми організації психолого-педагогічних умов управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) відповідно до встановлених етапів: I етап (1958-1990 рр.) – етап становлення процесу управління виховною роботою у вищій школі України; II етап (1991-2013 рр.) – етап реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України; III етап (з 2014 р. по сьогодні) – етап стабілізації процесу управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України. Визначено пріоритетні напрями забезпечення психолого-педагогічних умов управління виховною роботою в сучасних закладах вищої педагогічної освіти України.*

***Ключові слова:** виховна робота, вищий педагогічний навчальний заклад, педагогічний досвід, управління, учитель.*

**Постановка проблеми.** Питання модернізації сучасної вищої школи є актуальним та першочерговим для розвитку освітньої справи в нашій країні. Адже входження України в світовий освітній простір, євроінтеграційні процеси, розвиток ринкових відносин, активізація інноваційних освітніх процесів є головними соціально-економічними чинниками, що вимагають кординальних змін у національній системі вищої педагогічної освіти України загалом та процесі виховання майбутнього вчителя для Нової української школи зокрема.

Пріоритетні завдання щодо вдосконалення процесу формування висококваліфікованого вчителя у вищих педагогічних навчальних закладах подано в низці документів: Законі України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 1.07.2014 р., Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-

2021 роки, Наказі МОН України № 1453/716/997 від 21.10.2013 р. «Про Програму патріотичного виховання учнівської та студентської молоді в навчальних закладах України», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції національно-патріотичного виховання та ін.

У Законі України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 1.07.2014 р. йдеться про «основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створення умов для посилення співпраці державних органів і бізнесу з закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» (Закон..., 2014). Отже, відповідно до вищезазначених напрямів розвитку вищої освіти в Україні представникам управлінського апарату вищих педагогічних навчальних закладів необхідно створити належні нормативно-правові, інформаційні, науково-методичні, матеріально-фінансові, психолого-педагогічні, організаційні умови управління вихованням майбутніх педагогів.

**Аналіз актуальних досліджень.** Теоретико-методологічні засади організації процесу управління у вищих педагогічних навчальних закладах досліджували В. Кремень, А. Прокопенко та ін. Проблеми забезпечення психолого-педагогічних умов управління процесом виховання майбутніх педагогів присвячено наукові роботи О. Віксніньш, А. Ржевської, О. Чиж, І. Ящук та ін. Історико-педагогічні аспекти становлення психологічної служби в системі вітчизняної освіти представлено в наукових працях Т. Надвиничної, В. Панок, А. Фурмана та ін.

Результати аналізу останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що вищезазначені вчені у своїх наукових доробках порушували окремі аспекти означеної проблеми. Установлено, що в історико-педагогічній науці немає цілісного й системного дослідження генези організації психолого-педагогічних умов управління вихованням студентської молоді у вищих педагогічних навчальних закладах України, починаючи з другої половини XX та на початку XXI століття. Недостатня розробленість вищезазначеної проблеми стає на заваді реалізації освітньої політики щодо забезпечення якісного навчально-виховного процесу для формування особистості майбутнього вчителя Нової української школи, адже використання накопиченого позитивного педагогічного досвіду на сучасному етапі розвитку вищої освіти України є підґрунтям для вдосконалення системи

управління вищим педагогічним навчальним закладом загалом та процесу виховання майбутніх педагогів зокрема.

Доцільність проведення дослідження підсилюється необхідністю усунення суперечності між модернізацією апарату управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах та необхідністю розробки змісту забезпечення психолого-педагогічних умов управління вихованням майбутніх педагогів.

**Мета статті** – дослідити генезу організації психолого-педагогічних умов управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) відповідно до встановлених етапів розвитку вищезазначеного процесу: I етап (1958-1990 рр.) – етап становлення процесу управління виховною роботою у вищій школі України; II етап (1991-2013 рр.) – етап реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України; III етап (з 2014 р. – дотепер) – етап стабілізації процесу управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України.

**Методи дослідження.** Окреслена мета вмотивувала вибір комплексу взаємопов'язаних методів: теоретичних – аналіз архівних матеріалів, нормативно-правових документів, філософських, психологічних і педагогічних джерел із проблеми організації процесу управління вихованням студентської молоді у вищих педагогічних навчальних закладах України, починаючи з другої половини ХХ століття та на початку ХХІ століття; контент-аналіз та метод класифікації для виокремлення психолого-педагогічних умов управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України; емпіричних – спостереження, інтерв'ю, бесіда, педагогічний експеримент (констатувальний) для визначення та обґрунтування вищезазначених умов.

**Виклад основного матеріалу.** Аналіз архівних матеріалів, контент-аналіз наукових робіт та результати констатувального етапу експерименту дозволили визначити психолого-педагогічні умови управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): наявність системи психологічної підтримки суб'єктів управління процесом виховання у вищій школі; створення атмосфери поваги, довіри та успіху; наявність системи заходів подолання супротиву до впровадження інновацій у виховний процес; дієвість системи стимулів, мотивації суб'єктів управління до виховної діяльності у вищій школі.

I етап (1958-1990 рр.) – етап становлення процесу управління виховною роботою у вищій школі України знаменувався: високим рівнем

згуртованості суб'єктів управління виховною роботою, що пов'язано з наявністю всеохоплюючої внутрішньовузівської ідеології та дієвістю системи морального та матеріального заохочення; ідейно-виховним впливом на соціально-психологічний стан суб'єктів управління з боку партійних, комсомольських та громадських організацій, що діяли на базі вищих педагогічних навчальних закладів УРСР.

Установлено, що психолого-педагогічне забезпечення процесу управління виховною роботою передбачає наявність у вищому навчальному закладі психологічної служби, завданнями якої є: надання індивідуальної психологічної підтримки суб'єктам управління; здійснення моніторингу соціально-психологічного стану суб'єктів управління виховною роботою у вищій школі; створення сприятливого психологічного мікроклімату через оптимізацію форм спілкування між суб'єктами управління виховним процесом; надання психологічної допомоги першокурсникам в адаптаційний період та ін.

Учений В. Панок зазначає, що «Історія становлення психологічної служби в системі освіти України розпочалася за часів СРСР» (Панок, 2012, с. 70). У 1990 році було прийнято «Положення про психологічну службу в системі народної освіти СРСР», у якому зазначено, що «Психологічна служба є необхідним компонентом системи народної освіти, що забезпечує розвиток особистісного, інтелектуального й професійного потенціалу суспільства. Головне завдання психологічної служби – формування розвивального способу життя особистості в різних навчально-виховних установах у системі безперервної освіти» (Положення, 1990).

Аналіз архівних матеріалів та документів дав можливість встановити, що в 1958-1989 рр. не існувало системи моніторингових досліджень соціально-психологічного стану суб'єктів управління у вищій школі, а психологічна підтримка в поєднанні з ідейно-виховною здійснювалася партійними, комсомольськими та громадськими організаціями, що діяли на базі вищих педагогічних навчальних закладів УРСР. У річному звіті Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних інститутів УРСР за 1965-1966 н.р. зазначено, що «Професорсько-викладатський склад педінститутів під керівництвом партійних і за допомогою комсомольських та громадських організацій виховували студентську молодь на славних революційних, бойових та трудових традиціях радянського народу. Інститути так будували ідейно-виховну роботу, щоб вона була організаційно пов'язана з навчальним процесом і спрямована на вирішення завдань комуністичного будівництва. Наприклад, ректором

Уманського педінституту спільно з партійною організацією розроблено комплекс заходів щодо ідейно-політичного виховання студентів протягом усіх 4-5 років навчання в інституті. На I курсі звертається увага на специфіку навчання у вищій школі, на вироблення у студентів навичок до самостійної роботи над книгою, на спрямування кожного студента на вивчення марксистсько-ленінської теорії, студентам прищеплюється любов до професії радянського вчителя» (*Річний звіт, 1966, с. 81*).

Зазначимо, що сприятливий психологічний мікроклімат у вищих педагогічних навчальних закладах УРСР підтримувався за допомогою внутрішньовузівської ідеології. Використання внутрішньовузівської ідеології як засобу об'єднання дозволило досягти суб'єктам управління виховною роботою високого рівня згуртованості. Установлено, що на етапі становлення процесу управління виховною роботою у вищій школі УРСР (1958-1990 рр.) уся діяльність педагогічних інститутів (навчальна, вихована, методична і наукова) була підпорядкована ідеї підготовки висококваліфікованих учителів, формування в них марксистсько-ленінського світогляду, вироблення високих моральних якостей будівництва комуністичного суспільства.

Отже, завдяки системному вдосконаленню форм і методів ідейно-виховної роботи, у вищій школі УРСР було сформовано сприятливий психологічний мікроклімат для виховання студентів у дусі високих принципів морального кодексу будівництва комунізму. Також, «з метою посилення виховного впливу на студентів педінститутами проводилися різні лекції, теоретичні конференції, літературні вечори, диспути, тематичні вечори, відвідування театрів і кіно, політбесіди і політінформації, екскурсії в музеї та походи по історичним місцям, зустрічі з видатними людьми (старими комуністами, учасниками жовтня, героями праці, ученими тощо)» (*Річний звіт..., 1966, с. 83*).

У 1958-1990 рр. з метою підвищення ефективності роботи суб'єктів управління процесом виховання майбутніх педагогів на базі вищих навчальних закладів в УРСР діяла чітка система морального (відзначення державними нагородами, знаками, грамотами, присвоєння почесних звань, визнання в колективі, відмітка про нагородження у трудовій книжці та ін.) та матеріального (відзначення державними преміями, надання соціальних пільг, путівки в санаторій, відвідування екскурсій тощо) заохочення. Підкреслимо, що у вищезазначений період діагностика утруднень та система заходів подолання супротиву під час упровадження інновацій у виховний процес не здійснювалася, оскільки інноваційна діяльність суб'єктів виховної роботи у вищій школі СРСР не стимулювалася

та жорстко контролювалася з боку вищого керівництва. Це було пов'язано, насамперед, зі стандартизацією, стратегічно-державною централізацією та з авторитарним режимом управління у СРСР.

II етап (1991-2013 рр.) – етап реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України знаменувався відкриттям психологічних служб у вищих педагогічних навчальних закладах, масовим упровадженням інновацій у виховний процес, розполітизацією внутрішньовузівської ідеології, націоналізацією процесу виховання студентської молоді та ін.

Психологічні служби масово почали відкриватися на базі вищих педагогічних навчальних закладів у 90-ті рр. ХХ століття та переважно орієнтувалися на особистість студента. Головним завданням роботи психологічної служби на етапі реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України було надання психологічної підтримки першокурсникам під час їх соціально-психологічної адаптації до умов навчання в університеті.

У 90-ті рр. ХХ століття у зв'язку з розпадом СРСР розпочався період ігнорування та недооцінки ідеологічного компонента в системі управління вихованням майбутніх педагогів. У результаті це призвело до втрати одного з необхідних важелів мобілізації управлінської діяльності у вищій школі. На думку А. Ржевської, «Ідеологія педагогічного ЗВО – це система політичних, правових, моральних, естетичних, психолого-педагогічних, філософських поглядів та ідей, властивих студентсько-викладацькому складу закладу, у яких усвідомлюються й оцінюються відносини людей до дійсності, у тому числі формулюються професійні ідеали, устанавлюються їхні носії; формується почуття професійної спільності; забезпечується наступність цінностей організації. Ідеологія ЗВО – це засіб згуртування викладачів та студентів у процесі управління. Ідеологія здобуває особливу значимість у періоди різких і глибоких змін, коли організації необхідний ривок, саме ідеологія сприяє мобілізації, об'єднання зусиль колективу» (Ржевська, 2001, с. 96). Підкреслимо, що на початку ХХІ століття цей «пробіл» був заповнений національною складовою (побудовою системи національного виховання студентської молоді України).

У 1991-2013 рр. проблема пошуку принципово нових шляхів підвищення ефективності функціонування та розвитку вищих педагогічних навчальних закладів вирішувалася за допомогою масового впровадження інновацій в управлінський, навчальний та виховний процеси. Ми

погоджуємося з думкою В. Кременя, що «Світ ідей змінюється швидше, ніж покоління людей. Без інновацій нічого робити в світі» (Кремень, 2003, с. 16).

Підкреслимо, що у вищезазначений період для мотивації суб'єктів управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах діяла переважно система морального заохочення (вручення звань «Кращий куратор року», «Краща академічна група року», «Кращий студент року», «Кращий студентська сім'я року» на засіданні Вченої ради університету тощо).

III етап (з 2014 р. – дотепер) – етап стабілізації процесу управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України знаменувався розвитком автономії закладів вищої педагогічної освіти, фандрайзингу, студентоцентризму, академічної свободи та академічної мобільності.

Результати констатувального етапу експерименту дозволили встановити, що в наш час на базі всіх вищих педагогічних навчальних закладів України діють психологічні служби (центри, кабінети та ін.), завданнями яких є: організація соціально-психологічної адаптації першокурсників, надання індивідуальної психологічної допомоги учасникам навчально-виховного процесу та представникам апарату управління у вищій школі тощо. На нашу думку, подальшого розвитку потребує проблема створення системи моніторингових досліджень соціально-психологічного стану суб'єктів управління.

Слід зазначити, що вищезазначений період знаменувався розквітом академічної свободи. У Законі України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 1.07.2014 р. зазначено, що «Академічна свобода – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів» (Закон, 2014). Отже, держава на законодавчому рівні стимулює представників апарату управління виховною роботою до здійснення інноваційної діяльності. Установлено, що вищими педагогічними навчальними закладами для подолання супротиву щодо впровадження інновацій у виховний процес здійснюється психологічна діагностика утруднень, що виникають у суб'єктів управління під час інноваційної діяльності, та створюються структурні підрозділи для підвищення рівня обізнаності суб'єктів управління з процесом впровадження інновацій.

Також, для мотивації суб'єктів управління виховною роботою вищі педагогічні навчальні заклади використовують рейтингову систему

оцінювання їх професійної діяльності. Наприклад, у Положенні про рейтингове оцінювання професійної діяльності та професійної активності науково-педагогічних працівників Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького зазначено, що «Метою запровадження рейтингової системи оцінювання є: підвищення самооцінки, самоконтролю ефективності та результативності професійної діяльності науково-педагогічних працівників; забезпечення змагальності та конкурентоспроможності, підвищення мотивації ефективності праці; створення системи об'єктивних показників для прийняття рішень щодо заохочення; мотивація науково-педагогічних працівників до вдосконалення якості навчальної, виховної, наукової та інноваційної діяльності, підвищення рівня їх професіоналізму» (*Положення...*, 2017).

Слід зазначити, що розширення фінансово-економічних відносин у сфері вищої освіти (надання платних послуг, залучення додаткових джерел фінансування, комерціалізація та ін.) надало можливість вищим навчальним закладам удосконалити систему матеріального заохочення суб'єктів управління виховною роботою.

На етапі стабілізації процесу управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України питання формування сприятливого психологічного мікроклімату під час організації суб'єктами управління виховного процесу вирішується за допомогою створення акмеологічного середовища. На думку О. Дубасенюк, «Акмеологічне середовище – це середовище прагнення до успіху, до творчості, до високих результатів діяльності, до досягнень кожного, коли престижно якісно працювати, викладати, навчатися, вести науковий пошук, дотримуючись морально-правових норм взаємодії. Акмеологічне розвивальне середовище – середовище, у якому заохочувалася активність, ініціатива, самостійність, інноваційний пошук, прагнення до успіху як викладачів, так і студентів» (Дубасенюк, 2011, с. 24).

Установлено, що пріоритетними напрямками забезпечення психолого-педагогічних умов управління виховною роботою в сучасних вищих педагогічних навчальних закладах України є:

- створення системи моніторингових досліджень соціально-психологічного стану суб'єктів управління;
- удосконалення системи психологічної служби у вищій школі з метою надання якісної індивідуальної підтримки всім суб'єктам управління виховною роботою;

- психологічна діагностика утруднень під час упровадження інновацій у процес виховання майбутніх педагогів;
- створення акмеологічного середовища у вищому педагогічному навчальному закладі для підвищення рівня згуртованості суб'єктів управління виховною роботою та створення атмосфери поваги, довіри та успіху;
- розробка внутрішньовишівської ідеології з метою оптимізації управлінського процесу виховання майбутніх педагогів;
- упровадження системи заходів для подолання психологічного дискомфорту та формування сприятливого психологічного мікроклімату;
- створення системи заходів морального й матеріального заохочення суб'єктів управління;
- створення рейтингової системи оцінювання діяльності суб'єктів управління вихованням майбутніх педагогів.

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** Результати аналізу архівних матеріалів, нормативно-правових документів, психолого-педагогічних та філософських джерел свідчать про те, що проблема організації психолого-педагогічних умов управління вихованням майбутніх педагогів у вищій школі України є актуальною. Дослідження генези процесу управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах, починаючи з другої половини ХХ та на початку ХХІ століття, дозволило: окреслити напрацьований історичний освітянський досвід щодо проблеми управління вихованням майбутніх педагогів відповідно до встановлених етапів: I етап (1958-1990 рр.) – етап становлення процесу управління виховною роботою у вищій школі України; II етап (1991-2013 рр.) – етап реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України; III етап (з 2014 р. по сьогодні) – етап стабілізації процесу управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України; визначити пріоритетні напрями забезпечення психолого-педагогічних умов управління виховною роботою в сучасних закладах вищої педагогічної освіти України.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в дослідженні генези організації студентського самоврядування у вищій школі України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття).

#### ЛІТЕРАТУРА

Архів ЦДАВО України. Річний звіт Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних інститутів УРСР за 1965-1966 н.р. Режим доступу: <http://tsdavo.gov.ua> (Central State Archives of the Government and Administration of Ukraine. A letter from the Ministry of Education of the URSR about the work of pedagogical institutes of the URSR for 1965-1966. Retrieved from: <http://tsdavo.gov.ua>).

- Виксниньш, О.В. (2005). *Управление воспитательной работой в высшем учебном заведении* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08). Ставрополь (Vyksnyynsh, O.V. (2005). *Management of upbringing work in higher educational institution* (DSc thesis abstract). Stavropol).
- Дубасенюк, О. А. (2011). Передумови розвитку акмеологічного середовища для підготовки педагога-професіонала: досвід і перспективи розвитку. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Акмеологія – наука XXI століття»*, (сс. 23-27) (Dubaseniuk, O. A (2011). Prerequisites for the development of acmeological environment for the training of professional teachers: experience and prospects for development. *Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference “Acmeology – the science of the XXI century”*, (pp. 23-27)).
- Закон України «Про вищу освіту» (*Law of Ukraine “On Higher Education”*) (2014). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
- Кремень, В. (2003). *Освіта і наука України: шляхи модернізації*. Київ: Грамота (Kremen, V. (2003). *Education and science of Ukraine: ways of modernization*. Kyiv).
- Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б.Хмельницького. Наказ № 20/01-05 від 19.12.2017 р. «Положення про рейтингове оцінювання професійної діяльності та професійної активності науково-педагогічних працівників МДПУ імені Б.Хмельницького». Режим доступу: [mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/](https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/) (Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, Order № 20/01-05 of 19.12.2017 “Regulations on rating assessment of professional activity and professional activity of scientific and pedagogical workers of the Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University”. Retrieved from: <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/>).
- Панок, В. (2012). *Психологічна служба*. Кам'янець-Подільський: Рута (Panok, V. *Psychological service*. Kamianets-Podilsky: Ruta).
- Приказ Гособразованія СССР № 616 от 19.09.90 г. «Об утверждении положения о психологической службе в системе народного образования» (*Order of the State Education of the USSR № 616, 19.09.90 “On the approval of the provision on psychological service in the public education system”*) (1990). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0616400-90#Text>.
- Прокопенко, А. І. (2012). *Теоретико-методичні засади перспективного управління у вищому навчальному закладі* (автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.06). Харків (Prokopenko, A. I. (2012). *Theoretical and methodological principles of long-term management in higher educational institution* (DSc thesis abstract). Kharkiv).
- Ржевська, А. В. (2001). Виховання громадянськості у студентів вищих навчальних закладів. *Збірник наукових праць «Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості»*, 1, 94-100 (Rzhevskaya, A. V. (2001). Education of citizenship in students of higher educational institutions. *Collection of scientific works “Humanistically oriented upbringing process and the formation of personality”*, 1, 94-100).
- Фурман, А., Надвинична, Т. (2013). Психологічна служба університету: від моделі до технології. *Психологія і суспільство*, 2, 80-104 (Furman, A., Nadvinichna, T. (2013). Psychological service of the university: from model to technology. *Psychology and Society*, 2, 80-104).
- Чиж, А. Н. (1998). *Внеучебная деятельность студентов в теории и истории высшего педагогического образования (1960-1980 гг.)* (автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01). Луганск (Chizh, A. N. (1998). *Extracurricular activities of students in the theory and history of higher pedagogical education (1960-1980)* (DSc thesis abstract). Luhansk).

Ящук, І. П. (2011). *Теорія та практика виховання студентської молоді вищих педагогічних навчальних закладів України (1920-1991 рр.)* (автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01). Луганськ (Yashchuk, I. P (2011). *Theory and practice of education of student youth of higher pedagogical educational institutions of Ukraine (1920-1991)* (DSc thesis abstract). Luhansk).

## РЕЗЮМЕ

**Дудко Ярослава.** Психолого-педагогические условия управления воспитательной работой в высших педагогических учебных заведениях Украины (вторая половина XX – начало XXI столетия).

*В статье представлены результаты историко-педагогического исследования проблемы организации психолого-педагогических условий управления воспитательной работой в высших педагогических учебных заведениях Украины (вторая половина XX – начало XXI столетия) согласно установленным этапам: I этап (1958-1990 гг.) – этап становления процесса управления воспитательной работой в высшей школе Украины; II этап (1991-2013 гг.) – этап реформирования процесса управления воспитанием будущих учителей в высших учебных заведениях Украины; III этап (с 2014 г. – по настоящее время) – этап стабилизации процесса управления воспитательной работой в высших педагогических учебных заведениях Украины. Определены приоритетные направления обеспечения психолого-педагогических условий управления воспитательной работой в современных заведениях высшего педагогического образования Украины.*

**Ключевые слова:** воспитательная работа, высшее педагогическое учебное заведение, педагогический опыт, управление, учитель.

## SUMMARY

Dudko Yaroslava. Psychological and pedagogical conditions of the management of upbringing work in higher pedagogical education institutions of Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI century).

*The article presents the results of historical and pedagogical research of the problem of organization of psychological and pedagogical conditions of the management of upbringing work in higher pedagogical education institutions of Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI century).*

*The purpose of the article is to investigate the genesis of the organization of psychological and pedagogical conditions of the management of upbringing work in higher pedagogical education institutions of Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI century) according to the established stages: I stage (1958-1990) – the stage of formation of the management of upbringing work in high school in Ukraine; II stage (1991-2013) – the stage of reforming of the management of future teacher's upbringing in higher education institutions of Ukraine; III stage (from 2014 to present) – the stage of stabilization of the management of upbringing work in higher pedagogical education institutions of Ukraine.*

*In the course of the research the priority directions of providing psychological and pedagogical conditions of the management of upbringing work in modern higher pedagogical education institutions of Ukraine were identified: creation of a system of monitoring research of social and psychological condition of subjects of management; improving the system of psychological services in higher school in order to provide quality individual support to all subjects of management of upbringing work; psychological diagnosis of difficulties during the introduction of innovations in the process of future teacher's upbringing; creating an*

*acmeological environment in higher pedagogical education institution to increase the level of cohesion of subjects of management of upbringing work and create an atmosphere of respect, trust and success; development of intra-university ideology in order to optimize the management process of future teacher's upbringing; introduction of a system of measures to overcome psychological discomfort and formation of a favorable psychological microclimate; creation of a system of moral and material encouragement of subjects of management to upbringing activity; creation of a rating system for evaluating the activities of subjects of management of future teacher's upbringing.*

*The analysis of genesis of the organization of student self-government in higher school in Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI century) is considered to be a perspective for further research.*

*Key words: upbringing work, higher pedagogical education institution, pedagogical experience, management, teacher.*

**УДК 378.14**

**Олена Задорожня**

Комунальний вищий навчальний заклад  
Херсонська академія неперервної освіти  
Херсонської обласної ради  
ORCID ID 0000-0003-4514-8810  
DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/490-500

## **ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (80-ТІ РР. ХХ СТ.)**

*У статті розглянуто роль інформаційних технологій у підготовці майбутніх фахівців морського профілю. Наголошено на доцільності використання в освітньому процесі технічних засобів навчання з урахуванням набутого історико-педагогічного досвіду. Констатовано, що в 80-ті роки ХХ століття склалася умови для прийняття урядової постанови «Про заходи по забезпеченню комп'ютерної грамотності учнів середніх навчальних закладів і широкого впровадження електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес» (1985 р.) та Концепції інформатизації освіти (1988 р.), які взято на озброєння закладами морської освіти України.*

***Ключові слова:** майбутні фахівці, освіта, морська освіта, інформаційні технології, засоби інформаційних технологій, технічні засоби навчання, програмоване навчання, електронно-обчислювальна машина, інформатизація освіти.*

**Постановка проблеми.** Швидке зростання технологічних інновацій зазвичай формує майбутнє світової освітньої галузі та ставить перед суспільством нові виклики. Таким викликом свого часу стало впровадження в закладах освіти України інформаційних технологій. Виявилось, що такі технології забезпечують потужне динамічне інтерактивне навчальне середовище, а тому з часом вони перетворилися на невід'ємну частину освітнього процесу, якою є й нині.

Термін «інформаційні технології» в сучасному розумінні вперше з'явився у статті 1958 року, опублікованій у Гарвардському бізнес-огляді